

OD REDAKCJI

Skala, dynamika oraz mechanizmy tworzenia się nierówności społecznych należą do podstawowych, klasycznych obszarów zainteresowań przedstawicieli nauk społecznych. W niniejszym zeszycie „Przeglądu Socjologicznego” zamieszczone zostały artykuły charakteryzujące wybrane aspekty tej problematyki, zarówno w ujęciu przekrojowym, prezentującym opis wielowymiarowych różnic między jednostkami i zbiorowościami społecznymi, jak i w podejściu dynamicznym, analizującym mechanizmy tworzenia nierówności społecznych. Układ tematyczny zeszytu został tak skonstruowany, by obok zagadnień tradycyjnie obecnych w rozważaniach nad nierównościami (wykształcenie, poczucie subiektywnego dobrostanu, kształtowanie preferencji kulturalnych) przedstawić tematy nowe, dotychczas nieobecne w systematycznej refleksji nad problemem nierówności społecznych. Te nowe kwestie są pochodną zmian cywilizacyjnych, ewolucji w rozumieniu praw człowieka (np. prawa reprodukcyjne), a także oddziaływania na społeczeństwo nowych technologii, bez znajomości których pełne uczestnictwo w życiu społecznym nie będzie możliwe. Jest rzeczą istotną, aby oprócz niewątpliwych walorów technologii cyfrowej rozpoznać również bariery i zagrożenia, jakie ona niesie.

Artykuł Przemysława Nosala nawiązuje do znanej metafory Susan Strange kasyno-kapitalizmu (*casino capitalism*). Znajdujemy w nim pogłębioną refleksję nad relacją pomiędzy późnym kapitalizmem (wolnym rynkiem) i zjawiskiem hazardu. Autor, ukazując kapitalizm jako przestrzeń, którą obok racjonalnych decyzji *hominis oeconomicis*, rządzą spekulacja, ryzyko, emocje czy intuicja, tym samym wskazuje na miejsce dla przypadku i irracjonalności w debatach nad źródłami nierówności. Katarzyna Kopycka i Marta Petelewicz w przeglądowym tekście, który powstał na podstawie wyników Europejskiego Sondażu Społecznego z lat 2002–2016, analizują wewnątrz krajowe zróżnicowanie subiektywnego dobrostanu będącego wskaźnikiem oceny sytuacji społecznej jednostki i – tym samym – ważnym wymiarem nierówności społecznych. Autorki opisują dystrybucję subiektywnego dobrostanu w krajach postsocjalistycznych, odnosząc swoje spostrzeżenia do krajów Europy Zachodniej. Dokumentują między innymi, że w analizowanym okresie występowały wyższe, ale zmniejszające się, nierów-

ności SWB w krajach posttransformacyjnych niż w grupie krajów zachodnich, przy jednoczesnym wzroście średniego poziomu dobrostanu.

W kolejnych artykułach autorzy skupiają uwagę na wybranych obszarach nierówności. Tomasz Warczok i Hanna Dębska podejmują wątek zróżnicowań obecnych w nauce na przykładzie wewnętrznego funkcjonowania polskiego pola filozofii prawa, wskazując na szersze procesy, w jakie uwikłana jest nauka oraz na sposób, w jaki jest ona uprawiana. Michał Cebula, na podstawie oryginalnych danych ilościowych, przedstawia związki między indywidualnymi sieciami społecznymi a konsumpcją muzyki, stawiając pytanie, czy zróżnicowanie warunkowanych strukturalnie sieci sprzyja większej różnorodności preferencji muzycznych i większej wiedzy w tym zakresie. Artykuł zarysowuje możliwe wyjaśnienia uzyskanych wyników oraz wskazuje kierunki przyszłych badań. Jürgen Schraten, którego artykuł mieści się w perspektywie socjologii ekonomicznej, analizuje dwa modele usług płatniczych – *PayPal* i *Bitcoin*, dowodząc, że ich rozwój zmienia relację pomiędzy kontraktami i własnością oraz w następstwie tych zmian – stosunki społeczne w społeczeństwach rynkowych. Teksty Michała Cebuli i Jürgen Schratena publikujemy w języku angielskim.

Krystyna Dzwonkowska-Godula, na podstawie analizy danych zastanych, rozważa kwestię nierównych szans w realizacji praw reprodukcyjnych w Polsce, na co wskazuje zróżnicowanie możliwości kontrolowania własnej płodności przez kobiety. Autorka opisuje restrykcyjny charakter polityki reprodukcyjnej w Polsce oraz wpływ wybranych zmiennych na autonomię prokreacyjną kobiet. Z kolei artykuł Grzegorza Zabłockiego traktuje o nierównościach edukacyjnych, a dokładniej o zróżnicowaniu przestrzennym wyników osiągniętych przez uczniów kształcących się w szkołach podstawowych i gimnazjach w różnych środowiskach wyodrębnionych ze względu na wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła. W eseju zatytułowanym *Stratyfikacyjne funkcje prestiżu* Henryk Domański wskazuje kierunki ewolucji hierarchii prestiżu, będącego jednym z podstawowych wymiarów nierówności społecznych, i zastanawia się, czy stratyfikująca rola prestiżu zwiększa się, czy może zanika, zachęcając tym samym czytelników do refleksji i dyskusji.

Zeszyt zamyka recenzja monografii pod redakcją Jana Czarzastego i Czesławy Kliszko wydanej z okazji jubileuszu siedemdziesiątych urodzin profesora Juliusza Gardawskiego, wybitnego znawcy stosunków przemysłowych i problemów rynku pracy. Recenzję książki, składającej się z osiemnastu rozdziałów, tematycznie powiązanych z zainteresowaniami badawczymi Profesora, przygotował Szymon Pilch.